

Paranoidia, supravegherea și manipularea

Delirul monotematic, inclusiv cel paranoiac al persecuțiilor persecutori, ne mențin, până la un punct, între parametrii de relaționare ai subiectului cu lumea sa înconjurătoare umană, așa cum e aceasta structurată în cadrul existenței cotidiene. Delirul paranoid, care se derulează într-o atmosferă anxios fobică fiind centrat pe teme relaționale de atitudine ostilă, ne mută însă pe o scenă și într-un scenariu care e comparabil în esența sa cu narativitatea ficțiunilor, ce se desfășoară în „câmpul personajelor”. Intrând în universul paranoid în calitate de personaj, subiectul simte că se confruntă atât cu alte persoane-personaj din ambianță; cât și cu organizații, instituții și instanțe sociale generale și abstracte – așa cum ar fi Securitatea Statului, CIA, masoneria mondială etc. Și la fel cu personaje publice, istorice, legendare, sau cu ființe supranaturale. Desigur, persoanele din jur și cele cunoscute nu sunt suprimate, mixtându-se cu cele publice, istorice sau fictive. Iar uneori ele chiar rămân în centrul conflictului delirant. Dar acum, toți eroii delirului apar pregnant în poziția de personaje ai unei lumi și a unui scenariu predominant fictiv, a cărui conflict se derulează în jurul pacientului, transformat și el în personaj. Și implicând, pe lângă persecuție, supravegherea și manipularea. Cum scria Grissinger încă în 1845 (după Berrios):

“Pacientul se crede supravegheat de poliție, torturat prin electricitate de inamici secreți, amenințat de francmasoni, posedat de diavoli și condamnat la torturi eterne”.

Delirantul relațional paranoid, pierzându-și articularea firească cu lumea existenței sale cotidiene - în care funcționează o structură relațională bine articulată între viața intimă și cea publică, (Chenar) - se simte vulnerabil la accesul altora, a alterității, spre intimitatea sa. În consecință, are impresia că este continuu supravegheat, urmărit, ținut sub control de la distanța de către alții, manipulat de către instanțe xenopatice diverse. Căci doar astfel persecutatul se află efectiv “sub

puterea celorlalți”.În fragmentul citat mai sus după Grissinger sunt invocați ”inamici secreți, poliția, francmasoni” dar și diavoli. De fapt pe acea vreme, la fel ca și acum, în delirul paranoid interveneau, în conformitate cu tradiția, nu doar persoanele cunoscute și instanțele umane accesibile; ci și diverse ființe supranaturale, inclusiv Dumnezeu. De aceea, e necesar la acest nivel un scurt comentariu transcultural.

Dimensiunea psihologică a individului uman nu poate fi comentată izolat, în afara imersiunii sale în inter-subiectivitate și în lumea sa socio culturală, ce se dimensionează prin normativitatea și discursivitatea prescripțiilor și narațiunilor publice. Lume din care tradițional face parte și instanța mitico sacră. Iar omul tradițional era, în principiu, subordonat acesteia, în sensul acceptării controlului și manipulării posibile din partea ființelor supranaturale. Posesiunea de spirite a făcut parte din această tradiție și a stat la baza medicinei șamanice. Cultura elenistică și cea a începutului modernității Europei a acceptat deasemenea posibilitatea intervențiilor supranaturale, în marginea noilor doctrine științifice. În sec. XIX când raționalismul pozitivist s-a declarat oficial învingător - într-o Europă ce cultivă imaginea unei persoane libere ce se autodetermină - , credințele tradiționale se mențineau totuși; iar în perspectivă statistică erau probabil preponderente în populația generală, mai ales în zonele rurale. Ceea ce probabil e valabil și în zilele noastre la scară mondială, dat fiind faptul că religiile și obiceiurile tradiționale participă la păstrarea coeziunii comunităților. Monoteismul creștin ce stă la baza culturii Europei, are particularitățile sale în acest domeniu. Totuși, și el susține o pleora de ființe supranaturale, pe care le-a moștenit din perioada afirmării sale împotriva Gnosticismului și Maniheimului. Iar prezența acestor personaje supranaturale se menține în mediul cultural al credincioșilor. Mediu ce înconjoară umanitatea culturală; și din care se împărtășesc toți noi născuții. De aceea nu e de mirare că, în clinicile psihiatrice continuă să se întâlnească și azi explicații ale

sentimentului de control, transparență și influență prin intervenția duhurilor, spiritelor, energiilor, diavolului și a lui Dumnezeu. Alături de supravegherea realizată de poliție, serviciile secrete, masonerie, mafie ș.a.m.d.

Revenind la problematica delirului paranoid, în comentarea fiecărui caz se cere precizată tematica relațională a acestuia, modalitățile supravegherii și identitatea alterității ostile. Tematica atitudinilor ostile poate îmbrăca diverse forme prin care pacientul simte că i se poate face rău: atac fizic asupra corporalității, rănire, îmbolnăvire, otrăvire, schingiuire, execuție. Relele pot fi apoi și morale: denigrare, atac la onoare sau la poziția socială, calomniere; sau atacuri asupra bunurilor, familie, pierderea libertății, ostracizare etc. Atmosfera dispozițională este predominant anxios fobică, în raport cu ostilitatea și intervenția agresivă a unor personaje și entități suprapersonale din mediul socio-cultural, ce vizează ostil subiectul. Supravegherea xenopatică din paranoide se exprimă și ea variat: - priviri insistente și semnificative (în cadrul sd.senzitiv de relație), urmărire directă sau prin intermediari, spionare, supravegherea intimității de la distanță prin instrumente speciale sau prin mijloace supranaturale, transparența gândirii și a intențiilor intime. Se poate adăuga sentimentul intervenției asupra voinței și autocontrolului, cu influențare, manipulare ideo afectivă și motorie de la distanță. În sfârșit, inventarul aspectelor structurale ale delirului paranoid nu trebuie să ignore cine sunt persecutorii și autorii supravegherii manipulative: rude, vecini, cunoștințe, colegi de serviciu, șefi, persoane administrative sau politice, personaje publice ce ocupă diverse poziții în ierarhia socio-culturală sau istorică, instituții, organizații, asociații, diverse entități umane sau supranaturale. Prezența unor personaje fictive sau din mitologia religioasă pot juca și ele un rol important în configurarea delirului. Analiza unui delir paranoid presupune deci cel puțin trei clase de fenomene.

Acțiuni nocive care se întreprind asupra pacientului	Fenomene de supraveghere, control, manipulare	Cine sunt agenții atitudinilor și acțiunilor xenopatrice
Atac asupra corpului, îmbolnăvire, otrăvire, omorâre, prejudiciu moral, subminarea pozițiilor sociale, privare de libertate, atac asupra averii, familiei	Supraveghere prin privire (sd. senzitiv de relație), urmărire, spionaj, supravegherea intimității de la distanță (cu mijloace tehnice speciale); manipularea de la distanță, controlul și influențarea gândirii, intențiilor, acțiunii	Rude, vecini, cunoștințe, colegi Șefi, personaje socio politice, culturale, istorice Instituții, organizații Personaje fictive, supranaturale, reprezentanți ai mitologiei religioase

Psihopatologia psihotică delirantă paranoidă cuprinde de obicei, în grade diferite, și alte simptome psihotice ca: halucinații, trăiri de derealizare, depersonalizare, transpersonalizare, dezorganizare, agitație, catatonie. Apoi, delirul paranoid se desfășoară cel mai des printr-o dispoziție afectivă anxios fobică; dar e posibilă și concomitența unor stări depresiv iritabile sau de tip maniacal. Iar în paranoidia schizofrenă se poate manifesta și o dispoziție apato abulică. În prezentul paragraf atenția e concentrată însă asupra stării psihotice predominant delirant paranoidă, cu minime alte simptome psihotice. Deoarece delirul paranoid a fost comentat în ultimele decenii mai ales în corelație cu schizofrenia, se cere reamintită poziția inițială a lui Bleuler când a introdus acest concept nosologic în clinica psihiatrică; și anume, el considera că specifică pentru tulburarea schizofrenă e dezorganizarea psihică autistă, delirul fiind un fenomen psihopatologic secundar. În prezent această viziune e reactualizată și dezvoltată.

De aceea vom comenta delirul paranoid inițial, cât mai distanțat de autism și dezorganizare. Cât privește halucinațiile, fenomenele de transparentă-influență și cele de depersonalizare-transpersonalizare, acestea vor fi abordate succesiv.

Fenomenul supravegherii anormale face însă corp comun cu delirul paranoid, așa încât va fi abordat acum.

Supravegherea paranoidă are un prim nivel, care menține articulația cu relaționarea interpersonală; și care se exprimă prin sindromul de relație senzitivă. Acesta a fost descris de Kretschmer în 1919 ca o formă special de delir, corelat unei personalități senzitive (astenică, retentivă, neîncrezătoare în sine și alții, ruminativă chiar) care trăiește evenimente ce induc devalorizare, rușine. (Chenar,..). Se instalează impresia sau convingerea subiectului că este privit în mod special de către alții: de vecini, la serviciu de colegi, pe stradă de către necunoscuți. Toți se uită la el cu interes, curiozitate și subînțelesuri, făcându-și

Tematica delirantă paranoidă

Tematica delirantă paranoidă este în esența sa relațională. Ea se referă la convingerea neargumentată și absurdă că alții – sau diverse entități de tip uman sau supranatural – intenționează să facă sau i-au făcut deja ceva rău subiectului; convingere ce e deseori însoțită de simptome de supraveghere și control de la distanță. Punctul de plecare al reticenței față de imixtiunea nocivă a alterității poate fi plasat la nivelul străpungerii limitelor propriului corp, prin „ceva” neperceptibil ce sta la baza simptomului de contaminare din TOC; dar acest nivel nu se pretează la tematizări.

Persecuția și atitudinea ostilă necolaborativă din partea altora sunt aspecte firești ale vieții cotidiene. Iar pentru o existență adaptativă, subiectul trebuie să detecteze eficient, prin suspiciunea sa, astfel de situații; inclusiv intenția altora la rejecție sau înșelare. Persoanele cu TP paranoidă au un grad crescut al suspiciozității. În raport cu persecuția și atitudinile ostile reale pot să se dezvolte reacții comprehensive normale sau anormale. Persecuția este însă și cea mai frecventă temă delirantă relațională.

Tematica delirantă relațională se mai referă și la gelozie și erotomanie, care sunt centrate pe relații interpersonale intime; precum și la descendența ilustră, care implică familia. Convingerile delirante senzitive trimit spre o relaționare tensionată cu persoane străine, centrată fiind pe sentimentul unei supravegheri speciale și pe atitudini depreciatorii. Tematica propriu zisă de persecuție, se impune însă în relația persoanei cu un grup uman mai mare de oameni, de obicei instituționalizat. Ea exprimă eșecul colaborării și integrării relaționale, a acceptării sale ca membru al unei comunități. Asupra acestui aspect a atras atenția psihologia evoluționistă, mai ales după ce cognitivismul a evidențiat funcția adaptativă a mentalizării. E vorba de o capacitate psihocerebrală umană transmisă genetic, care în urma experienței maturante din primii trei ani, permite subiectului să ghicească intențiile unei persoane percepute situațional. Pornind de la această capacitate, oamenii pot elabora strategii de colaborare, de integrare sau reticență; deoarece, acum ei pot detecta eventuala intenție de rejecție sau înșelare a celorlalți; și își pot coordona acțiunile în cadrul grupelor ce acționează în comun. Iar cooperarea este esențială pentru hrănire și apărare; și în general pentru supraviețuirea indivizilor și colectivităților. Evoluționiștii consideră că pentru hominizi și pentru specia homo, excluderea din colaborarea cu grupul echivala cu moartea, individul neputând supraviețui de unul singur. Homo sapiens a moștenit și cultivat această sensibilitate la rejecție și excludere, probabil de dinaintea perioadei sedentar agricole. Ulterior au intervenit, desigur, și alte aspecte ale vieții sociale specific umane, corelate practicilor instituționale și ritualurilor religioase. Iar în fundal, practica războiului și crima, omorârea în cadrul speciei; care e o noutate în biologie. Pe acest fundal psihismul uman a dezvoltat o deosebită sensibilitate față de rejecție și atitudinea ostilă a grupului social și a entităților instituționale.

Privind lucrurile din perspectiva menționată mai sus, tematica scenariului delirant paranoid nu se poate reduce la experiențe acumulate în perioada ontogenezei individuale. Desigur, pe parcursul biografiei, subiectul experimentează ostilitate, rejecție, persecuție etc. Dar la fel cum capacitatea de mentalizare are o bază în maturarea unor structuri neurocognitive ale creierului social, sensibilitatea față de rejecția și ostilitatea socială, apare în primul rând ca o matrice neuropsihică adaptativă generică, de care subiectul dispune. Și spre care psihismul individului ajunge să fie orientat, datorită particularităților speciale de deschidere spre experiențe ale creierului său. La fel cum el e deschis spre receptarea și însușirea limbajului și a funcțiilor executive, a cooperării, a anxietății și depresiei, a geloziei și dragostei. De fapt, e vorba de condiționarea parțial cerebrală, a structurării ansamblului relaționărilor interpersonal sociale în cadrul cultural al narativității, normativității și valorilor, a instanței statutelor și rolurilor sociale, a personajelor și scenariilor narrative, inclusiv cele

semne din priviri și zâmbete că se înțeleg între ei, coalizându-se; eventual, și discută între ei nefavorabil despre subiect, îl batjocoresc, râd de el. Viziunea lui Kretschmer pleda, într-un fel, pentru o continuitate între: - Pe deoparte, preocuparea prevalentă a unei persoane vulnerabile ce a trăit o experiență specifică de inferiorizare-rușine, în direcția sentimentului de a fi suspus batjocurii publice; ceea ce conduce spre patologia patologia anxietății sociale.- Și, pe de altă parte, delirul senzitiv relațional propriuzis, care nu mai e corelat direct și comprehensibil cu un eveniment trăit și are la baza trăirea centralității. Cazuistica sa se plasa la un pol opus față de cverulența expansivă a paranoiacului predispus spre luptă, ce constituia nucleul categoriei paranoia a lui Kraepelin.

Delirul senzitiv de relație a lui Kretschmer (Sensitivebeziungswahn) nu s-a impus ca o formă aparte, bine individualizată de delir; ci, ca un sindrom ce se intersectează cu unele teme prevalente sau delirante relaționale. El este prezent în preocupările corporale anormale, ca cele cu punct de plecare în tulburarea dismorfică și în anorexia mentală; atât în varianta prevalențială cât și în cea delirantă a acestora. În delirul paranoid, prezența temei senzitive de relație sugerează trei funcții: - cea de supraveghere; - cea de sancțiune negativă, disprețuitoare, batjocoritoare; - funcția de “centralitate”, constând în sentimentul subiectului că se află în iminența unui eveniment deosebit pentru el, motiv pentru care i se transmit mesaje.

Sentimentul de a fi privit derivă evident dintr-o situație firească, deoarece în permanență oamenii se și privesc reciproc, decelând astfel fiecare intențiile celuilalt. Supravegherea vizuală face apoi parte din practicile educative familiale, ea fiind însă amplificată socio-cultural în diverse contexte educative sau de supraveghere. În cadrul trăirilor senzitiv relaționale subiectul poate resimți faptul ca ceilalți îl comentează negativ, depreciator, bătându-și joc de el sau complotând împotriva sa. Uneori el resimte halucinații funcționale, cu punct de plecare în

discuții reale ale celorlalți, insuficient percepute. Alteori însă, halucinațiile auditive sunt pregnante.

În delirul paranoid pacientul are însă și sentimentul că este urmărit de instanțe exterioare. Aceasta se realizează de persoane mai mult sau mai puțin cunoscute, de reprezentanți ai unor instituții publice, organizații sau asociații – eventual oculte – sau de variate entități socio culturale. Urmărirea poate fi resimțită în continuitatea sindromului senzitiv de relație, ca fiind realizată prin privirile unor urmăritori ce se furișează pe stradă în spatele victimei; sau se deplasează pe urmele sale cu trăsurile, automobile sau alte mijloace de transport, inclusiv avioane și sateliți. Eventual urmăritorii, organizații, se pot schimba între ei pentru continuitatea acțiunii. Căci acum e vorba de o supraveghere continuă și nu doar de o atenție specială conjuncturală, din partea vecinilor, colegilor de servici sau oamenilor întâlniți pe stradă. Sentimentul urmăririi se îndepărtează astfel de universul perceptiv, tinzând spre o convingere de supraveghere constantă, în care privirea proprie zisă e secundară. În cazul urmăririi resimțite ca supraveghere, trimerile la datele perceptiv pot fi minime. Suntem într-un plan în care convingerea, ”evidența ideatică a (experienței) trăirii”, predomină asupra ”evidenței perceptiv”. Acest aspect se extinde asupra întregii zone simptomatice a transparenței și influenței psihice. Totuși, în măsura în care accentul se mută spre supravegherea continuă a intimității, pacientul poate identifica elemente perceptiv în preajma sa, care ar putea reprezenta suportul obținerii unor astfel de informații. Odată cu dezvoltarea în ultimul secol a tehnologiei comunicării la distanță, paranoizii au ajuns să invoce camere de luat vederi, microfoane, TV-ul, calculatorul cipuri implantate în creier etc., ca suport tehnic prin care intimitatea le este supravegheată.

O altă modalitate, tradițională de data aceasta, este cea a substituirii de persoane. Iluzia Sosia ar consta în convingerea că o persoană apropiată este substituită cu un spion; Iluzia Fregoli se referă la convingerea că un spion ia

Chenar 70

Deliruri cu tematică paranoidă

O femeie de 49 ani, muncitoare, văduvă, prezintă brusc (în câteva zile) convingeri delirante de urmărire și senzitive de relație, însoțite de halucinații auditive simple și apelative (“vecinii vorbesc despre mine că sunt prea slabă, oamenii din mașini se uită la mine”...vecinii bat în perete..răspândesc fire de păr prin casă”); încă 2 internări cu aceeași simptomatologie până în 2005

O femeie de 55 ani prezintă (1997) un delir cu tematică de urmărire, persecuție, supraveghere, halucinații auditive relaționale (aude cum alții își bat joc de ea”); încă 5 internări similare până în 2010.

O femeie de 49 ani, căsătorită cu 4 copii dezvoltă brusc (1999) un delir cu tematică de persecuție, otrăvire prin interpretare („vecinii îi aduc o pungă cu ceva otrăvă”) idei de prejudiciu. În anii următori sunt repetate recidive cu delir de otrăvire/prejudiciu și depresie/vinovăție. Ajunge să problematizeze contactul contaminator cu diverse substanțe (detergenți, săpunuri), dar nu dezvoltă o patologie obsesiv-compulsivă ci idei de vrajire din partea vecinilor care o persecută; ideile senzitiv-relaționale și depresia sunt constante la toate internările.

O femeie de 44 ani, angajată, căsătorită cu 2 copii, debutează brusc (într-o săptămână) (2001) cu delir halucinator paranoid : „cineva” vrea să îi facă rău, toată lumea o vorbește de rău, se simte vrăjită; aude diverse zgomote care sunt semne ale vrăjilor; halucinații olfactive : simte miros de tămâie.

O femeie debutează în 3 săptămâni cu delir de gelozie, persecuție, urmărire, supraveghere, otrăvire (familia e incriminată), vede o mașină albastră care sigur a venit pentru ea să o ducă undeva; se convertește la o sectă religioasă. În 2007 complexul paranoid halucinator reapare

O femeie de 30 ani, muncitoare, căsătorită, debutează insidios (într-un an, 1997) cu delir cu tematică senzitivă de relație: kolegele de serviciu o bârfesc, își fac semne, o urmăresc, vor să îi facă rău; dispoziție anxioasă; recădere peste 1 an.

O femeie de 48 ani, căsătorită, 1 copil, prezintă o patologie delirantă ce evoluează în decurs de aproximativ 2 ani, cu tratament ambulator inițial și apoi internare (1993). Ideia delirantă paranoidă relațională, suspiciune, otrăvire, gelozie; halucinații gustative și olfactive, depresie anxioasă (lentoare). Urmează tratament intermitent.

O femeie de 30 ani, muncitoare, văduvă, după un eveniment de viață minor (2001) începe să se simtă persecutată, prejudiciată, urmărită pe stradă, privită și comentată “pe stradă alții râd de mine”, supravegheată acasă (“am impresia că în casă sunt microfoane și că mi-e ascultat telefonul”); încă 3 internări cu aceeași simptomatologie până în 2013.

O femeie de 42 ani, debutează brusc (1999) în două săptămâni cu suspiciune, idei de urmărire și persecuție, e convinsă că “cineva vrea să o drogheze și îi pune ceva în mâncare, deoarece aceasta are “un gust deosebit”, “dușmanii mă urmăresc să îmi facă rău”, are impresia că la TV prezentatoarea îi fixează ochii și se uită ciudat la ea, crede că e posedată și trebuie să se

diverse înfățișări pentru a fi mereu în apropierea subiectului. Condiția supravegherii continue are și un punct de referință în normalitatea socio-culturală, prin spionaj. Puterea politică are nevoie de informații privitoare la statele rivale.

Dar și de cele privitoare la dușmanii interni; domeniu pe care statele totalitare l-au dezvoltat mult. Apoi, sistemul juridic are și el nevoie de informații detaliate, pe care le obțin organele de anchetă, privitor la faptele pe care trebuie să le judece.

În societatea modernă nevoia de a cunoaște în detaliu anumite comportamente ale altora au resimțit-o și particularii, care au început să-și angajeze detectivi. Dar, mai mult decât atât, odată cu modernitatea, ordinea socială în ansamblul ei a început să se organizeze de așa manieră, încât puterea politică statală centralizată să dispună în permanență de un fond cât mai amplu de date privitoare la situația cetățenilor. Supravegherea și controlul social al individului a marcat – așa cum analizează Foucault – cultura modernității Europei de după Renaștere, care a cultivat ordinea Rațiunii în epoca “luminilor”

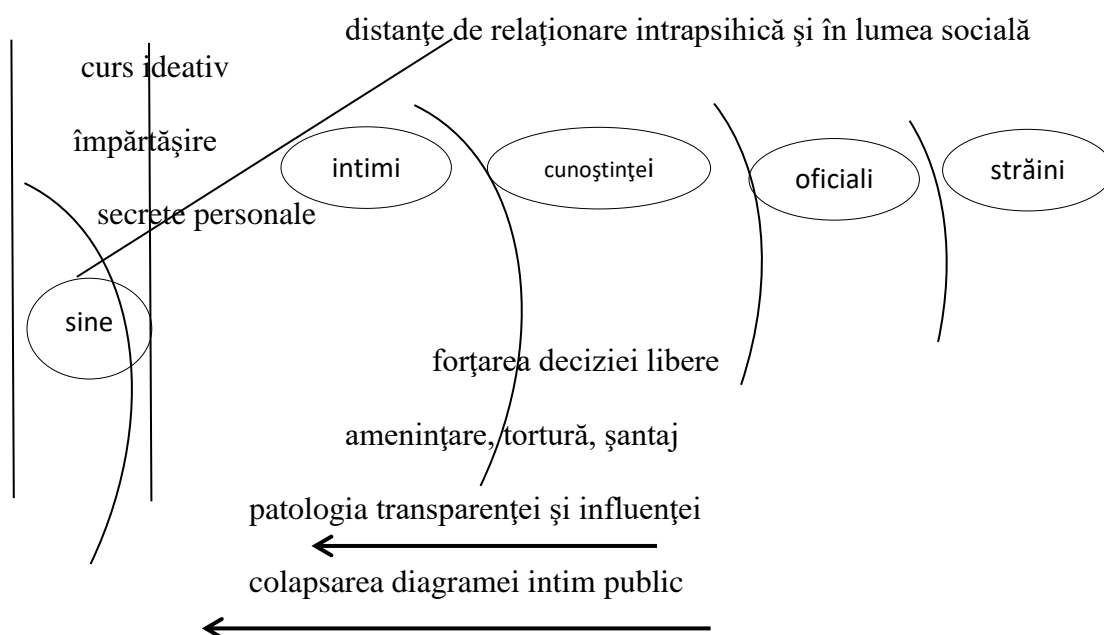
Statul, bazat pe forțele polițienești, stimulează acum pe toate căile ordonarea și supravegherea continuă a cetățenilor, în toate momentele și locurile existenței lor. Școala, internatele, locurile de muncă, clinicile medicale, noua variantă de pedepsire juridică prin închisoare, toate plasează cetățeanul, pe care-l are în vedere poliția de stat, în centrul unui focar de supervizare. Simbolul acestui sistem l-ar constitui “panopticum-ul” lui Bethan, ce constă într-un fel în închisoare în care indivizii stau în camere fără pereți despărțitori spre exterior și în permanență luminate. Astfel încât oricine poate vedea, oricând, ce fac acești indivizi claustrați, inclusiv în momentele intime ale existenței lor. Tehnologia electronică a zilelor noastre a rafinat apoi enorm posibilitățile de supraveghere și control de la distanță a cetățenilor.

Dacă facem o comparație cu ceea ce știm despre viața de zi cu zi din Grecia antică, s-ar putea comenta faptul că în societatea modernă se dezvoltă condiții

Normalitate și patologii în controlul intimității

decizie liberă
în acțiune și mărturisiri

Instance supranaturale
(Dumnezeu, diavolul)

- Transparență : cunoașterea de către străini a gândurilor intime prin intuire, ghicire, citire, răspândire (iradiere, difuzare, împrăștiere), sonorizare (în urma spațializării și exteriorizării lor), supraveghere (supervizare îndeaproape)
- Influență : asupra gândirii și vorbirii : blocarea gândirii (g), retragerea g., inserția, impunerea g., influențarea, dirijarea, contrafacerea g.; asupra deciziilor, inițierii acțiunilor, mișcărilor, a emoțiilor, a senzațiilor corporale
- Simptomele de prin rang Schneider pentru diagnosticul schizofreniei (SPRS) cuprins, pe lângă majoritatea simptomelor de transparență influență și : halucinații auditive sub forma voicilor care-i comentează pe pacient sau a voicilor ce comentează gândurilor și acțiunile sale și delirul primar.

culturale speciale pentru ca sentimentul de supraveghere să se infiltreze în conștiința tuturor indivizilor; iar condiția psihopatologică să îl aducă mai ușor în prim plan, la fel ca sentimentul de a fi privit. Condiția supravegherii continue are și un punct de referință în normalitatea socio-culturală, prin spionaj. Puterea politică are nevoie de informații privitoare la statele rivale.

Modificări ale psihismului uman s-au produs deci în modernitate, nu doar prin dezvoltarea dimensiunii subiectiv reflexive a conștiinței individuale. La periferia acesteia se insinuează acum și sentimentul (vag în normalitate) al supravegherii și examinării publice continue. Și, de asemenea, cel al posibilei coordonări și manipulări sociale, suprapersonale. Asupra acesteia a atras atenția de asemenea Culianu, analizând evoluția magiei în Renaștere. Magia, ca și vrăjitoria, operează, prin mijloace supranaturale, pentru a modifica stări de lucruri, atât în natură (de ex. în alchimie), cât și în viața umană.

În mod tradițional vrăjitoria era creditată că poate interveni de la distanță asupra sănătății și dragostei indivizilor. În Renaștere, Giordano Bruno dezvoltă însă ideea influențării la distanță a unei mari mase de oameni, prin manipularea erosului, a legăturilor afective în general (*De vinculum*). Arta manipulării oamenilor era declarată de Bruno o știință. Iar această știință s-a dezvoltat mult ulterior, nu doar prin propaganda iezuiților și a emisarilor ideologiei oficiale din societățile totalitare, ci și prin mijloacele mass media actuale.

Culianu scrie:

“Magicianul se ocupă astăzi de relații publice, de propagandă, de prospectare a pieței, de anchete sociologice, de publicitate, informație, de contra-informație și dez-informație, de cenzură, de operații de spionaj și chiar de criptografie”...

Astfel de abordări istorico-culturale care descifrează psihosociologia omului contemporan, - om care-și derulează existența dintre viața intimă și cea publică în

condițiile unei permanente intervenții de control și manipulare suprapersonală a societății asupra intimității conștiinței - sunt importante pentru a înțelege că, simptomatologia de supraveghere și control din delirul paranoid, nu apare din nimic. De altfel, formula pe care o introduce modernitatea și postmodernitatea se dezvoltă pe un fundal istorico cultural în care aceleași aspecte se derulau în cadrul relației între om și forțele supranaturale.

Ar mai fi de adăugat faptul că, tematica paranoidă e una ce se desfășoară în contextul unei dispoziții anxios fobice. Fenomenul supravegherii și controlului exprimă o distorsiune a spațialității antropologice trăite, specifică - așa cum s-a comentat - patologiei anxioase. Acum e vorba însă de spațiul interpersonal, cel al a distanțelor psihice față de alții și instituții, care nu mai poate fi controlat și stăpânit de subiect. Ceilalți, „dușmanii”, au acces direct la zona de intimitate a pacientului, care nu-i mai poate ține la distanță. Această perturbare a raportării pe axa intim public își atinge maxim în sd. de transparență/influență, în care străinii ajung să-i cunoască și să-i manipuleze gândurile cele mai intime. Asupra acestei probleme se va reveni.